

апарату розкривається в контексті реальної діяльності музиканта, спрямованої на пізнання художніх ідей та образів музичного твору, що відбувається на основі активної участі його особистісних рис – мислення, емоційно-естетичного переживання, слуху та моторики. Поєднання всіх технічних знань та вмінь інструменталіста в технічний комплекс, а емоційних здібностей та інтелектуальних властивостей – у художній комплекс пов'язане із системним розумінням професійно-особистісних рис виконавця у формуванні його виконавської майстерності [1, с. 128].

Як зауважує О. Андрейко, розвиток технічного та художнього комплексів виконавського апарату залежить від здатності виконавця до художньо-образного мислення, володіння ним, музично-теоретичними та методичними знаннями, рівнем його аналітичних та рефлексивних здібностей [Там само]. Зважаючи на це, актуального значення в процесі якісного формування виконавського апарату як чинника успіху сценічної майстерності набуває професійна рефлексія. Професійна рефлексія характеризується як спрямованість мислення індивіда на об'єкти професійної діяльності, особистісні професійні риси [8, с. 170]. Саме рефлексія знань, умінь, навичок набутого досвіду дає можливість адекватно визначити рівень професійного розвитку й програмувати кроки до подальшого набуття сценічної майстерності.

Для музичної освіти, на нашу думку, важливим є використання професійної рефлексії в розвитку структури виконавських здібностей музиканта-інструменталіста й на цій основі формування сценічної майстерності.

Усе це дає поштовх до переосмислення розуміння виконавських здібностей музиканта-інструменталіста та трактування їх не як суто професійно-функціональної системи, а як системного утворення, що ґрунтується на основі пізнання педагогом особистісного досвіду студента для його підготовки до майбутньої професійної діяльності і звідси розгортання, розвиток та вдосконалення його професійних умінь і навичок.

Виходячи з цих важливих позицій, ми намагаємося розкрити виконавські здібності в контексті реальної діяльності музиканта, спрямованої на відтворення художніх ідей та образів музичного твору, і яка забезпечується активною участю всіх основних сфер індивіда - мисленням, емоційним переживанням, слухом та моторикою.

Головною метою виконавця є розуміння задуму композитора й відтворення образу музичного твору, використовуючи при цьому засоби художньої виразності. Творча інтерпретація являє собою узагальнення естетичних ідеалів, варіантів і стилів виконання, які переломлюються у

свідомості виконавця-інструменталіста. Безумовно, нотний запис передбачає певну свободу для розшифрування тексту, але ця свобода обмежується правилами й законами музичного мислення, властивого стилю епохи й композитора, жанровим особливостям, які склалися за умов різних соціальних функцій музики, її змісту, умов виконання.

Висновки. Таким чином, ми визначили етапи розвитку виконавських здібностей музиканта-інструменталіста з метою удосконалення його професійної майстерності а саме: загальні та музичні здібності, а також суто виконавські здібності. Центральною структурою в розвитку виконавських здібностей музиканта-інструменталіста, що інтегрує в собі професійні та особистісні риси інструменталіста, визначається виконавський апарат. Для музичної освіти важливим є використання професійної рефлексії в розвитку структури виконавських здібностей музиканта-інструменталіста як чинника успіху сценічної майстерності.

Перспективою подальшого розвитку цієї проблеми ми вбачаємо створення методів, які б забезпечили активізацію рефлексивної діяльності музикантів-інструменталістів у процесі розвитку технічних і художніх умінь та залучення їх до технічно-пошукової й художньо-пізнавальної діяльності, спрямованої на успішність концертних виступів.

Список використаних джерел:

1. Андрейко О. І. Методи вдосконалення виконавського апарату музиканта-інструменталіста : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Оксана Іванівна Андрійко. – К., 2004. – 185 с.
2. Арановский М. Г. Мышление, язык, семантика / М. Г. Арановский // Проблемы музыкального мышления. – М. : Музыка, 1974. – С.90-123.
3. Белан Е. А. Индивидуальные модели совладания с феноменом сценического волнения (анализ практических ситуаций) [Электронный ресурс] / Е. А. Белан. – Режим доступа : <http://arts.adygnet.ru>
4. Бочкарев Л. Л. Психология музыкальной деятельности / Л. Л. Бочкарев. – М. : Классика XXI, 2008. – 352 с.
5. Каузова А. Г. Теория и методика обучения игре на фортепиано: учеб. пособие для студентов высш. учеб. заведений / А. Г. Каузова, А. И. Николаева. – М. : ВЛАДОС, 2001. – 368 с.
6. Ковалёв А. Г. Психология личности / А. Г. Ковалев. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Просвещение, 1969. – 391 с.
7. Ражников В. Г. Диалоги о музыкальной педагогике / В. Г. Ражников. – М.: Классика XXI, 2004. – 140 с.
8. Рудницька О. П. Основи викладання мистецьких дисциплін / О. П. Рудницька. – К., 1998. – 351 с.
9. Савшинский С. И. Пианист и его работа / С. И. Савшинский. – Л. : Сов. комп., 1961. – 271 с.
10. Сохор А. Н. Музыка как вид искусства / А. Н. Сохор. – 2-е изд., перераб. и доп. – М., 1970. – 134 с.
11. Цагарелли Ю. А. Психология музыкально-исполнительской деятельности : учеб. пособие / Ю. А. Цагарелли. – СПб.: Композитор С-П., 2008. – 368 с.

УДК 378.147-021.311:364-785.4:7

Л. Ю. Полторак

АКТУАЛЬНІ СФЕРИ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ АРТ-ТЕРАПІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Анотація. У статті розглядаються основні напрями діяльності соціальних працівників і галузі економіки, в яких вони можуть працювати, на основі чого виокремлено сфери діяльності в яких є актуальним використання методів арт-терапії та посади, які в даних сферах можуть обіймати соціальні працівники.

Ключові слова: соціальні працівники, сфера діяльності, методи арт-терапії

Annotation. Article contains the analyze of scientific literature about available ways for setting streams and branches of social workers' activity. Article also reviews main branches of economics and social worker's activity where they can work. Branches of activity and positions that may be held by social workers, where art therapy method's use is actual are determined.

Keywords: social worker, methods of art therapy.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Характерною ознакою розвитку економіки України є посилення конкуренція на ринку праці, що обумовлено багатьма чинниками, зокрема жорсткими вимогами до якості підго-

товки спеціалістів та надлишком трудових ресурсів, який формується в більшості сфер діяльності. У зв'язку з цим все більшої значущості набуває підготовка соціальних працівників, які мають необхідну кваліфікацію у сфері

соціальної роботи та здатні застосовувати у професійній діяльності новітні методи роботи. Особливої актуальності набувають методи арт-терапії, оскільки саме вони охоплюють майже весь перелік клієнтів з якими працюють соціальні працівники та мають високі показники ефективності.

Важливим етапом у вивченні професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до використання методів арт-терапії є визначення сфер діяльності, в яких використання методів арт-терапії є актуальним.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Наукові публікації Т. Семигіної, А. Капської, О. Карпенко, Н. Горішної, І. Мельничук, С. Харченка, Є. Холостової, О. Васюти та В. Лютого та інших присвячені питанням підготовки соціальних працівників, розкриттю змісту та головних функцій їх професійної діяльності, а також вивченню напрямків в яких ця діяльність може бути реалізованою.

У сучасній науково-педагогічній практиці проблеми використання соціальними працівниками методів арт-терапії розглядали А. Капська, М. Лукашевич, І. Мигович, Л. Тюптя, Є. Холостова, В. Шахрай та ін. У своїх працях науковці звертають увагу на необхідність запровадження якісної підготовки майбутніх соціальних працівників до використання методів арт-терапії та розглядають особливості використання методів арт-терапії соціальними працівниками.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз педагогічної та психологічної літератури засвідчує, що науковці приділяють значну увагу питанням використання соціальними працівниками методів арт-терапії із різними групами клієнтів. Однак, відсутність у науковій літературі системного аналізу зазначеного матеріалу, не дає можливості визначити найбільш актуальні сфери діяльності соціальних працівників, в яких є актуальними методи арт-терапії, та вибудувати цілісну картину доцільності запровадження професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до використання методів арт-терапії.

Формулювання цілей статті. Мета цієї статті – визначити сфери діяльності соціальних працівників, в яких є доцільним використання методів арт-терапії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно національного класифікатора професій ДК 003:2010, затвердженого Наказом Держспоживстандарту України від 28.07.2010 № 327, який набрав чинності 01 листопада 2010 р. [3], професійні види робіт, які вимагають кваліфікації спеціаліста або магістра, належать до розділу «професіоналів».

До професіоналів, кваліфікація яких відповідає підготовці за спеціальністю «соціальна робота» належать: молодший науковий співробітник (соціальний захист населення), науковий співробітник (соціальний захист населення), науковий співробітник-консультант (соціальний захист населення), вихователь виправно-трудового закладу, наглядач в громадському центрі, наглядач за умовно засудженими, соціальний аудитор, соціальний працівник, фахівець (з допомоги неблагополучним родинам, грошової допомоги дітям і т. ін.), фахівець із соціальної допомоги вдома, фахівець із соціальної роботи, фахівець-організатор соціально-побутового обслуговування [1].

До професіоналів, кваліфікація яких відповідає підготовці за спеціальністю «соціальна робота» також належать: професіонали у сфері державної служби (за кодом 2419.3): державний соціальний інспектор; консультант (в апараті органів державної влади); вчителі спеціалізованих навчальних закладів (за кодом 2340): вихователь соціальний по роботі з дітьми-інвалідами, консультант психолого-медико-педагогічної консультації [1].

А. Капська зазначає, що випускники вищих навчальних закладів, які оволоділи спеціальністю «Соціальна робота» можуть працювати у наступних сферах:

- сфера освіти: вищі навчальні заклади; загальноосвітні школи; школи-інтернати; дитячі будинки; центри дитячої творчості;
- сфера охорони здоров'я: соціально-реабілітаційні центри, інтернати, дружні клініки для молоді;
- сфера соціального захисту населення: центри соціального обслуговування, притулки, кризові центри для жінок;
- соціально-економічна сфера: підприємства, організації, фірми;
- центри для молоді: клуби, громадські об'єднання [2, с. 12].

Вагомий внесок у визначення функціонально-рольового репертуару випускників спеціальності «Соціальна робота» здійснив В. Лютий, який на основі аналізу таких чинних нормативних документів як Класифікатор видів економічної діяльності; Класифікатор професій; накази міністерств та відомств, якими затверджені структури, штатні розписи, посадові інструкції та кваліфікаційні характеристики посад, що відповідають спеціальності «соціальна робота» та положення про окремі установи, які організують соціальну роботу та надають соціальні послуги виділив галузі в яких можуть працювати соціальні працівники та посади, які вони можуть займати.

Посилаючись на Класифікації видів економічної діяльності ДК 009:2005 [4], В. Лютий зазначає, що діяльність фахівців спеціальності «соціальна робота» можлива в таких галузях (видах економічної діяльності): державне управління (управління в соціальній сфері, діяльність у сфері юстиції і правосуддя), дослідження і розробки (дослідження і розробки в галузі суспільних наук, освіта (вища освіта), охорона здоров'я та надання соціальної допомоги (діяльність лікарняних закладів, надання соціальної допомоги із забезпеченням проживання, надання соціальної допомоги без забезпечення проживання, благодійна діяльність), діяльність громадських організацій (діяльність громадських організацій, діяльність профспілкових організацій).

Відповідно до аналізу Класифікатора професій ДК 003:2010 [3], типових положень та інших документів, якими регламентується діяльність установ та організація соціальної сфери, В. Лютий визначає наступні посади, які може обіймати особа з освітою за спеціальністю «соціальна робота».

У галузі державного управління в соціальній сфері фахівець зі спеціальністю «соціальна робота» може працювати на посадах помічника-консультанта народного депутата України, спеціаліста з організації служб соціальної допомоги, спеціаліста з організації роботи стаціонарних установ соціального обслуговування, спеціаліста із трудового та побутового влаштування інвалідів, спеціаліста із прийому громадян, спеціаліста державної служби. Основними установами галузі, в яких може здійснюватись діяльність названих фахівців, є відділи та управління праці і соціального захисту населення, у справах сім'ї та молоді, Державної пенітенціарної служби, центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді [5, С. 12-14].

Діяльність у сфері юстиції і правосуддя (послуги з надання реабілітаційної допомоги) фахівцями з соціальної роботи різних кваліфікаційних рівнів може здійснюватись на посадах начальника відділення соціально-психологічної служби виправної (виховної) колонії, інспектора відділу (групи) соціально-психологічної роботи зі спецконтингентом пенітенціарного закладу або територіального підрозділу Державної пенітенціарної служби, вихователя виправної колонії або будинку дитини виправної колонії, інспектор відділу (відділення, сектору) кримінально-виконавчої інспекції [5, С. 12-14].

Основною галуззю діяльності фахівців зі спеціальністю «соціальна робота» є охорона здоров'я та надання соціальної допомоги. Посади соціальних працівників можуть вводитись у певних лікарняних закладах: психіатричних і

наркологічних хоспісах, центрах (відділення) профілактики і боротьби із ВІЛ. Надання соціальної допомоги із забезпеченням проживання здійснюється фахівцями із соціальної роботи (будинки нічного перебування, центри ресоціалізації наркозалежної молоді), соціальними працівниками (будинки-інтернати для громадян похилого віку та інвалідів; дитячі будинки-інтернати; будинки нічного перебування; центри реінтеграції бездомних громадян; центри соціальної адаптації звільнених осіб). У сфері надання соціальної допомоги без забезпечення проживання особи з освітою за спеціальністю «соціальна робота» можуть працювати на

посадах фахівця із соціальної роботи (реабілітаційні установи змішаного типу для інвалідів та дітей-інвалідів; центри обліку бездомних громадян; центри для ВІЛ-інфікованих дітей та молоді), фахівців із соціальної роботи з сім'ями, дітьми та молоддю (спеціалізовані формування центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді), соціальних працівників (центри обліку бездомних громадян; територіальні центри соціального обслуговування пенсіонерів та одиноких непрацездатних громадян; відділення соціальної допомоги вдома; реабілітаційні установи змішаного типу для інвалідів і дітей-інвалідів).

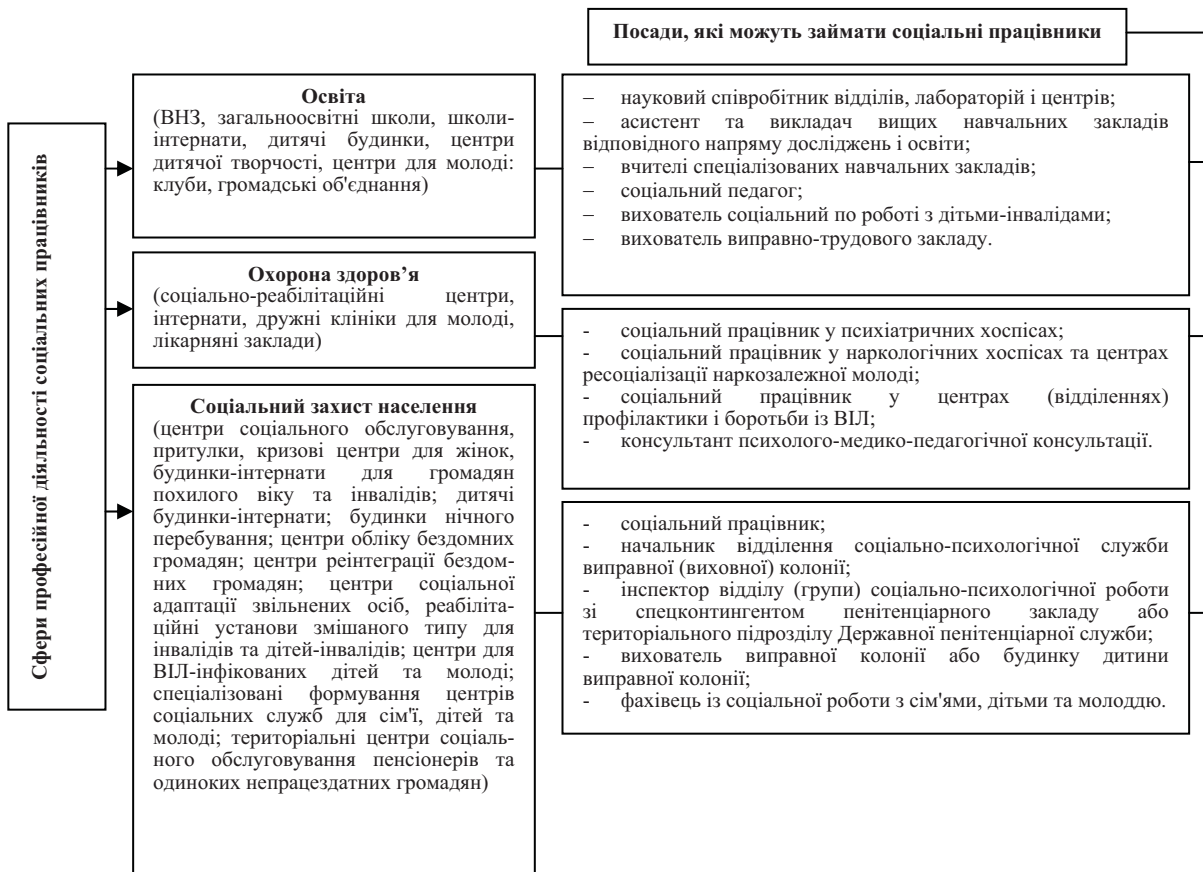

Рис. 2.1. Сфери професійної діяльності та посади соціальних працівників в яких доцільне використання методів арт-терапії

Фахівці зі спеціальністю «соціальна робота» можуть також працювати менеджерами та асистентами проєктів, експертами та консультантами благодійних організацій, діяльність яких спрямована на підтримку вразливих верств населення та надання соціальних послуг [5, С. 12-14].

У сфері діяльності громадських організацій фахівці з соціальної роботи можуть співпрацювати з організаціями, що надають соціальні послуги або сприяють реалізації інтересів різних верств суспільства, а також з профспілковими організаціями. Фахівці з соціальної роботи різних рівнів освіти можуть працювати в штаті громадських організацій та у створених у рамках їх статутної діяльності установ у ролі керівників центрів, менеджерів та асистентів проектів, експертів, консультантів та залучених фахівців. Фахівці з соціальної роботи можуть обіймати посади спеціалістів (експертів) з соціальних питань у керівних структурах профспілкових об'єднань, а також виступати профспілковими організаторами на підприємствах [5, С. 12-14].

Такі фахівці можуть виконувати також функції наукових співробітників відділів, лабораторій і центрів, асистентів та викладачів вищих навчальних закладів відповідного напрямку досліджень і освіти. Посад, що передбачають проведення практичної соціальної роботи фахівцями від-

повідної спеціальності в закладах освіти чинними нормативними документами не передбачається [5, С. 12-14].

Слід констатувати, що посади соціальних працівників установ, що надають соціальну допомогу і соціальні послуги, та інспекторів (начальників відділень) з питань роботи із засудженими можуть обіймати особи з освітою за спеціальністю «соціальна робота» та рівнем «молодший спеціаліст» і «бакалавр», фахівців з соціальної роботи і окремих питань соціального захисту- «спеціаліст» і «магістр». На посади спеціалістів державної служби нижчих кваліфікаційних категорій можуть призначатися фахівці з рівнем освіти «бакалавр» і «спеціаліст», вищих - «спеціаліст» і «магістр» [5, С. 12-14].

Як бачимо, функціонально-рольовий репертуар соціального працівника достатньо широкий і є предметом жвавого обговорення фахівців. Кількість професійних ролей і функцій соціальних працівників коливається від трьох-чотирьох майже до безкінечності. Зрозуміло, багато чого залежить від типу практики, в якій функціонує соціальний працівник. На думку О. Холостової, на першому місці, безумовно, знаходиться практичний соціальний працівник, чії функції можуть змінюватися від добровольця з надання допомоги в надомному обслуговуванні до практичного психолога-консультанта [6, с. 46], що вимагає

від майбутніх соціальних працівників ґрунтовних знань у галузі психології, а також навичок і вмінь використовувати сучасні методи психологічної допомоги особистості, серед яких істотне місце займають методи арт-терапії.

Для визначення місця та ролі методів арт-терапії у професійній діяльності соціальних працівників, на основі аналізу наукових джерел були виділені ті сфери та посади соціальних працівників, де використання методів арт-терапії є найбільш доречним (рис. 2.1).

Як бачимо, можна виділити три найбільш актуальні для використання методів арт-терапії сфери діяльності соціальних працівників. Зазначені сфери охоплюють майже весь перелік клієнтів з якими працюють соціальні працівники, що вказує на актуальність оволодіння соціальними працівниками методами арт-терапії в межах професійної освіти.

Висновки з даного дослідження. Отже, проведений нами аналіз дозволяє стверджувати, що методи арт-терапії займають важливе місце у професійній діяльності соціальних працівників і відіграють провідну роль у наданні якісної та зорієнтованої на сучасні вимоги допомоги різним групам клієнтів. Серед сфер, в яких доцільне використання методів арт-терапії, слід виділити: освіту, охорону здоров'я та сферу соціального захисту населення.

Перспективи подальших розвідок. У подальшому автором планується написання ще кількох статей з цієї проблематики, зокрема: педагогічні умови підготовки майбутніх соціальних працівників до використання методів арт-терапії.

Список використаних джерел:

1. Васюта О. І. Вимоги до освітнього стандарту з соціальної роботи згідно національної рамки класифікацій [Текст] / О. І. Васюта // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. Випуск 97, Чернігів. – 2012. – Режим доступу: http://archive.nbu.gov.ua/Portal/Soc_gum/VChdpu/ped/2012_97/Vasyut.pdf
2. Капська А. Й. Деякі аспекти професійної підготовки соціальних педагогів і соціальних працівників [Текст] / А. Й. Капська // Соціалізація особистості: Збірник наукових праць. Том XXVIII. – К.: НПУ, 2007. – С.12-16.
3. Класифікатор професій ДК 003:2010 [Текст]. – Видання офіційне. – К.: Соцінформ, 2010. – 746 с.
4. Класифікація видів економічної діяльності ДК 009:2005 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/FIN19567.html
5. Лютий В. П. Визначення компетенцій соціальних працівників на основі аналізу посадових обов'язків [Текст] / В. П. Лютий // Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації професійних спілок України. – 2012. – № 2. – С. 11-15.
6. Холостова Е. И. Теория социальной работы: [Учебник] / Под ред. Е. И. Холостовой. – М.: Юристь, 2001. – 334 с.

УДК 378.147:37.036

І.В. Ревенко

ОСОБИСТІСНО-ДІЯЛЬНІСНИЙ ПІДХІД У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ

Анотація. У статті розкрито суть особистісно-діяльнісного підходу у підготовці майбутніх учителів до художньо-естетичного виховання школярів, у контексті якого розвиток особистості відбувається в процесі її діяльності. Автор зазначає, що такий підхід до підготовки майбутніх учителів, передбачає виявлення індивідуальних особливостей студентів, забезпечення умов для їх розвитку, врахування їхніх інтересів, смаків, потреб, поглядів.

Ключові слова: особистісно-діяльнісний підхід, підготовка майбутніх учителів, художньо-естетичне виховання, індивідуальні особливості.

Revenko I. Personality Activities-Based Approach to the Training of Future Teachers Involved in the Artistic-&-Aesthetic Education of Schoolchildren

This scientific paper reveals the essence of personality activities-based approach to the training of future teachers involved in the artistic-&-aesthetic education of schoolchildren in the context of which the development of a personality occurs during his and/or her activities. The author notes that the personality activities-based approach to the training of future teachers envisages among other things the revelation of individual merits of students to provide appropriate conditions for their development.

Such qualities of a personality as the artistic-&-aesthetic taste, artistic-&-aesthetic perception and aesthetic feelings always have a selective and subjective character. Therefore, these specific features inherent in personality can be attributed to individual features that should be taken into consideration while training a future teacher involved in the artistic and aesthetic education of schoolchildren. The solution of this problem requires a continuous diagnosing of the levels of the preparedness of students and their involvement in different types of activities, in particular teaching in auditorium and out of it, and educational and pedagogical practice that in their aggregate under the assumption of their proper organization ensure the matured preparedness of future teachers for the artistic and aesthetic education of schoolchildren.

Keywords: personality activities-based approach, training future teachers, artistic-&-aesthetic education, individual features.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Сучасні тенденції розвитку освіти в Україні характеризуються посиленням гуманістичної спрямованості навчання та виховання дітей та молоді, що виявляється в перенесенні акцентів на саморозвиток особистості. В світлі гуманістичної парадигми вищої освіти значного поширення набув особистісно-діяльнісний підхід, що підтверджується посиленням уваги науковців до вивчення проблеми підготовки майбутніх фахівців, зокрема майбутніх учителів, на засадах зазначеного підходу. Особистісно-діяльнісний підхід передбачає орієнтацію процесу професійної підготовки майбутніх учителів на їхні здібності, інтереси, пізнавальні можливості. Важливість порушеної проблеми вимагає дослідження особистісно-діяльнісного підходу у підготовці майбутніх учителів до художньо-естетичного виховання школярів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій дає підстави свідчити, що зазначена проблема знайшла висвітлення

в таких аспектах: теоретико-методологічні засади підготовки майбутніх учителів (О. Абдулліна, І. Богданова, В. Гриньова, О. Дубасенюк, К. Дурай-Новакова, І. Зязюн, В. Євдокимов, В. Лозова, О. Пехота, О. Попова, І. Прокопенко, В. Семиченко, С. Сисоєва, В. Сластьонін, А. Троцько, Н. Хмель, О. Шевнюк та інші науковці); підготовка майбутніх учителів до виховної діяльності (А. Бойко, В. Бондар, О. Дубасенюк, І. Зязюн, Т. Люріна, О. Мороз, В. Сластьонін, Л. Спірін, А. Троцько та інші дослідники); особливості впровадження особистісно-діяльнісного підходу в навчально-виховний процес закладів освіти (І. Бех, М. Кузнецов, О. Пехота, С. Подмазін, В. Рибалка, М. Чобітько, А. Хуторський, І. Якіманська та інші вчені); виховний потенціал особистісно-орієнтованого підходу (Д. Белухін, О. Бондаревська, О. Вишневський, О. Газман, М. Красовицький, Н. Тимошук, М. Чепіль та інші науковці).